

Breddning av Väg 25 sträckan Vrå–Glamshult

Arkeologisk utredning 2024

Sunnervrå 1:19 & Hjortseryd 1:23, Vrå socken, Ljungby kommun, Kronobergs län, Småland

Kenneth Alexandersson

Arkeologisk rapport 2024:45

MUSEIARKEOLOGI SYDOST
– en del av Kalmar läns museum

Breddning av Väg 25 sträckan Vrå–Glamshult

Arkeologisk utredning 2024

Sunnervrå 1:19 & Hjortseryd 1:23, Vrå socken, Ljungby kommun, Kronobergs län, Småland

Författare

Kenneth Alexandersson

Copyright

Kalmar läns museum 2024

Redaktion

Anna-Karin Karlsson, Stefan Siverud

Kartor

Publicerade i enlighet med tillstånd

507-98-2848 från Lantmäteriverket

Förlag

Kalmar läns museum

ISSN

1400-352X

Innehåll

Sammanfattning	7
Inledning	8
Topografi och fornlämningsmiljö	9
Syfte och frågeställningar	10
Metod och genomförande	11
Resultat	13
Tolkning och åtgärdsförslag	15
Referenser	17
Tekniska och administrativa uppgifter	18

Karta över Kronobergs län med platsen markerad.

Sammanfattning

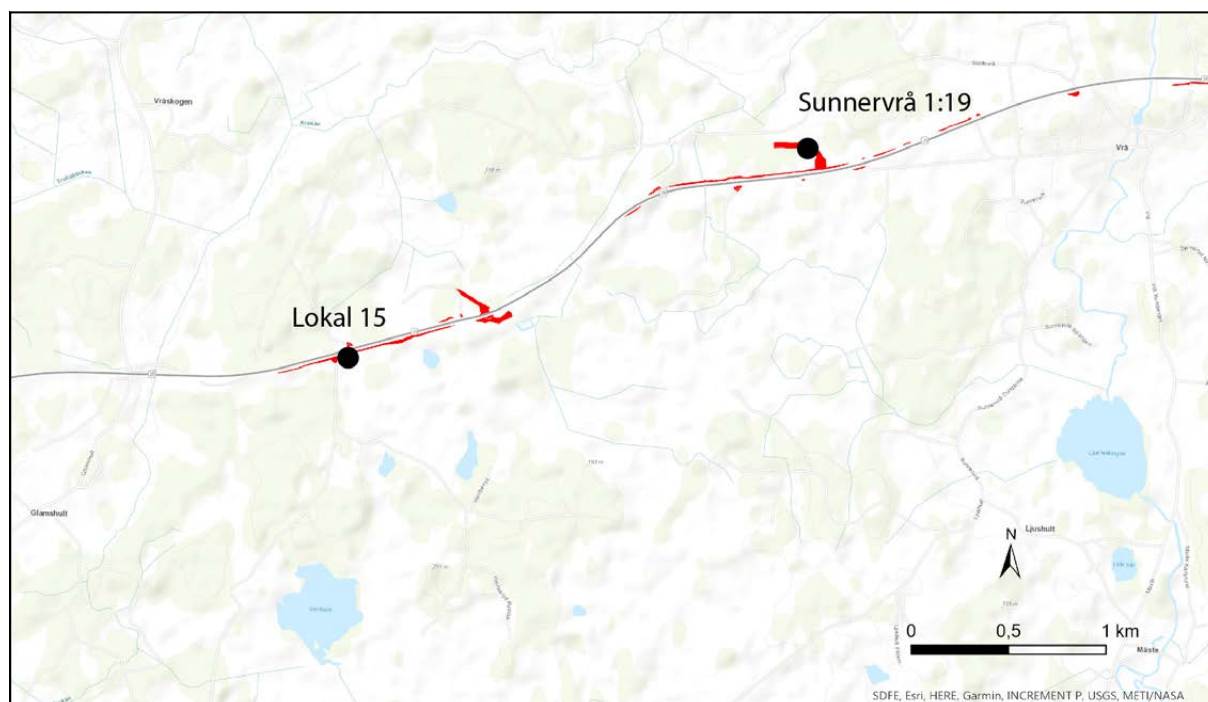
Under en dag i oktober 2024 genomförde Museiarkeologi sydost/Kalmar läns museum arkeologiska utredningar på två ställen längs en 5 km lång delsträckan av väg 25 mellan Glamshult och Vrå. På ett av ställena (fastigheten Sunnervrå 1:19) genomfördes en utredning steg 1 i samband med en ny brukningsväg, som tillkommit sedan den arkeologiska utredningen steg 1 (Alexandersson & Åstrand 2021). Vid utredningen noterades en stenmur som delvis låg i gränsen mellan Sunnervrå och Slättevrå ägor.

Den andra stället (lokal 15) som ingick i utredningen låg nordost om Glamshult. Här noterades en möjlig torplämning i samband med den tidigare genomförda inventeringen (Alexandersson & Åstrand 2021). Vid den nu genomförda utredningen drogs åtta sökschakt i anslutning till den möjliga torplämningen. Vid sökschaktningen framkom rester efter en byggnad med ett spisröse och övertorvade grundstenar. Möjligen fanns där också rester efter en äldre vägsträckning i form av en vägskärning. Enligt en skylt uppsatt av hembygdsföreningen i Vrå skulle det legat ett torp med namn Rydet på platsen.

Inledning

Hösten 2021 genomfördes en arkeologisk utredning steg 1 inför Trafikverkets planerade ombyggnad av Väg 25 till mötesfri väg mellan Boasjön i öster och Glamshult i väster. Fältinventeringen genomfördes längs en bred korridor som löpte längs med den nuvarande vägsträckningen. I samband med denna inventering dokumenterades ett flertal lämningar utmed den planerade vägsträckningen (Alexandersson & Åstrand 2021). Vid Trafikverkets vidare planering av ombyggnaden har området som skulle berörts av ombyggnaden reducerats.

Ursprungligen var det tänkt att den nu genomförda arkeologiska utredningen steg 2 skulle beröra sex lokaler längs hela sträckan Boasjön–Glamshult. Senare kom ombyggnaden att begränsas till sträckan Vrå–Glamshult i detta skede, varvid endast två lokaler skulle komma att beröras (fig. 1). Sedan den arkeologiska utredningen steg 1 genomfördes längs sträckan 2021 hade det tillkommit ett område vid fastigheten Sunnervrå 1:19. Vid den nu aktuella utredningen genomfördes där en arkeologisk utredning steg 1. Vid behov skulle utredningen övergå i en utredning steg 2. Strax nordöst om Glamshult genomfördes en steg 2 utredning vid platsen för ett äldre torp.

Figur 1. Längs sträckan Vrå–Glamshult blev två lokaler föremål för den nu genomförda arkeologiska utredningen. De röda ytorna visar på de områden som skulle komma att beröras i samband med ombyggnaden av Väg 25.

Topografi och fornlämningsmiljö

Fornlämningsförekomsten är förhållandevis sparsam i den västra delen av Ljungby kommun, och uppvisar inte samma täthet som återfinns i de mer centrala delarna av Kronobergs län (se Skoglund 2006). Landskapet består huvudsakligen av skog, sjöar och mossmarker. Jordbrukslandskap är småskaligt och odlingen utgör ett mer begränsat inslag. Kvartärgeologiska undersökningar i Ljungbyområdet har visat att dagens moss- och myrmarker ofta utgjorde öppna vattenspeglar under stenåldern. Detta betyder att det skulle kunna finnas stenålderslämningar under torven i områdets mossar och myrmarker (Alexandersson & Åstrand 2021). I närheten av undersökningsområdet har det registrerats två lokaler med stenålderslämningar, boplatsen L1953:6245 som ligger nordväst om Vrå kyrka på sluttningen ner mot Krokån och L1953:5728 som ligger cirka 500 meter söder om kyrkan. På åkern söder om Vrå kyrka påträffades under tidigt 1900-tal ett lösfynd av en tidigneolitisk tunnackig flintyxa (SHM 21739).

De äldsta skatteböckerna från området härrör från 1500-talet och utgör oftast de äldsta skriftliga beläggen för områdets byar och gårdar. Under medeltid ser man en *kolonisering* av det sydsvenska skogslandet (Lagerås 2007). Sannolikt

har 1500-talets byar och gårdar sitt ursprung i den medeltida bebyggelsestrukturen. De många ortnamnen med *-hult* visar på en medeltida bakgrund (Jönsson 1994:49).

Den arkeologiska fältinventeringen som genomfördes 2021 visade huvudsakligen på lämningar från historisk tid i form av torp, backstugor, dammar, odlingslämningar, vägmärken, by- och gårdslägen (Alexandersson & Åstrand 2021). Inventeringen visade att det på flera lokaler fanns odlingslämningar som kunde kopplas till torpmiljöer som varit anlagda före 1850. Det framkom även lokaler med odlingslämningar som skulle kunna ha en förhistorisk bakgrund.

Inom det nu aktuella vägområdet omfattades lämningarna av ett torpläge (område 15). Enligt en skylt som satts upp av Vrå hembygdsförening fanns det uppgifter om att det legat ett torp på platsen, men detta kunde inte med säkerhet lokaliseras vid utredningens steg 1 (Alexandersson & Åstrand 2021). På hembygdsföreningens skylt omnämns ett torp med namnet Rydet som legat under Hjortseryd. På skylten står att torpet legat *100 meter från Yavägen på höger sida utmed väg 25 från Nyebro sett. Ca 15 meter in från väg 25.*

Syfte och frågeställningar

Syftet med den arkeologiska utredningen var att fastställa om det planerade arbetsföretaget skulle komma att beröra okända fornlämningar, samt avgränsa de eventuellt nyupptäckta fornlämningar inom utredningsområdet. Resultatet från den arkeologiska utredningen

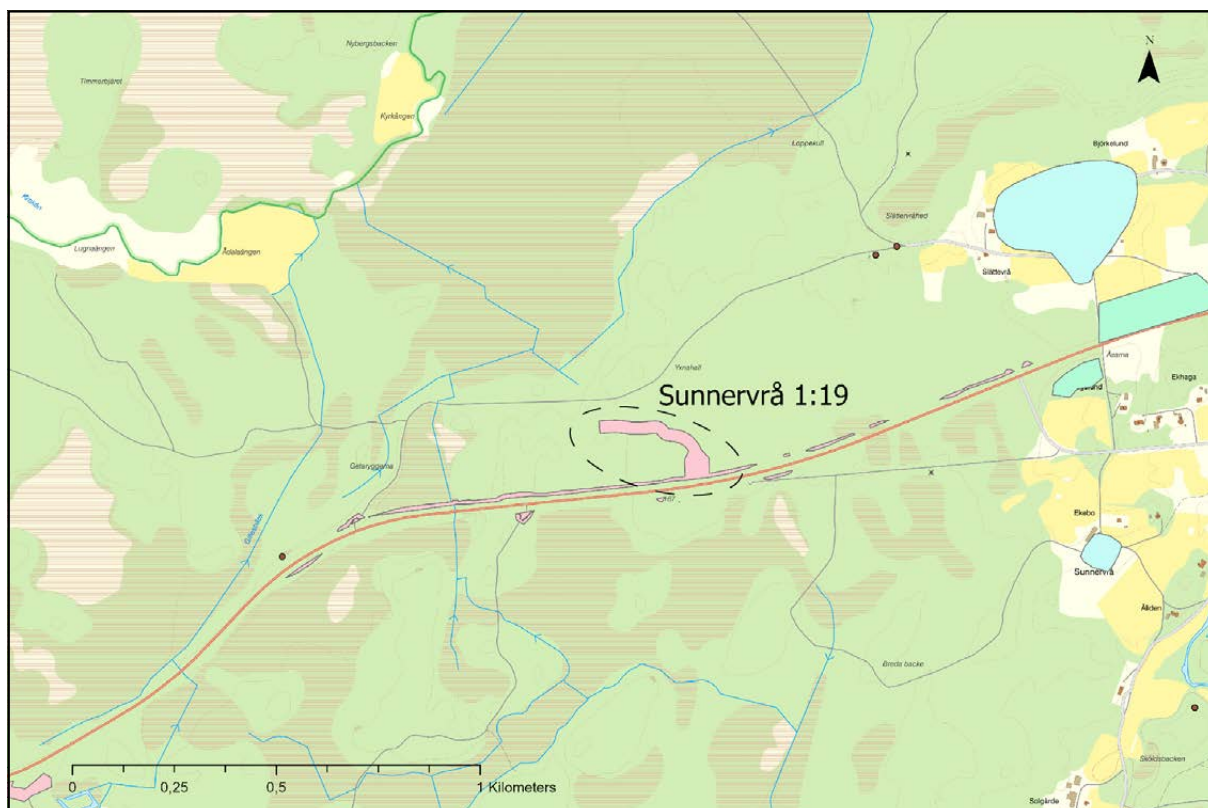
skulle kunna användas vid Länsstyrelsens fortsatta tillståndsprövning och utgöra ett underlag inför eventuella framtida arkeologiska åtgärder. Utredningsresultatet skall dessutom kunna användas som underlag i Trafikverkets fortsatta planering inför vägbreddningen.vw

Metod och genomförande

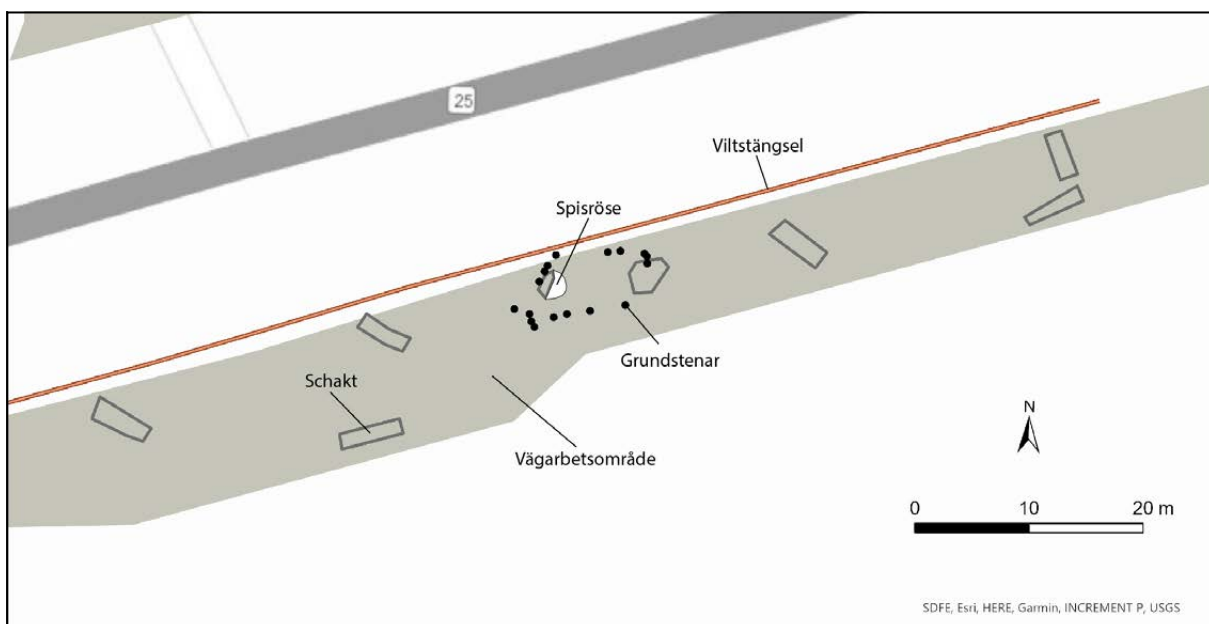
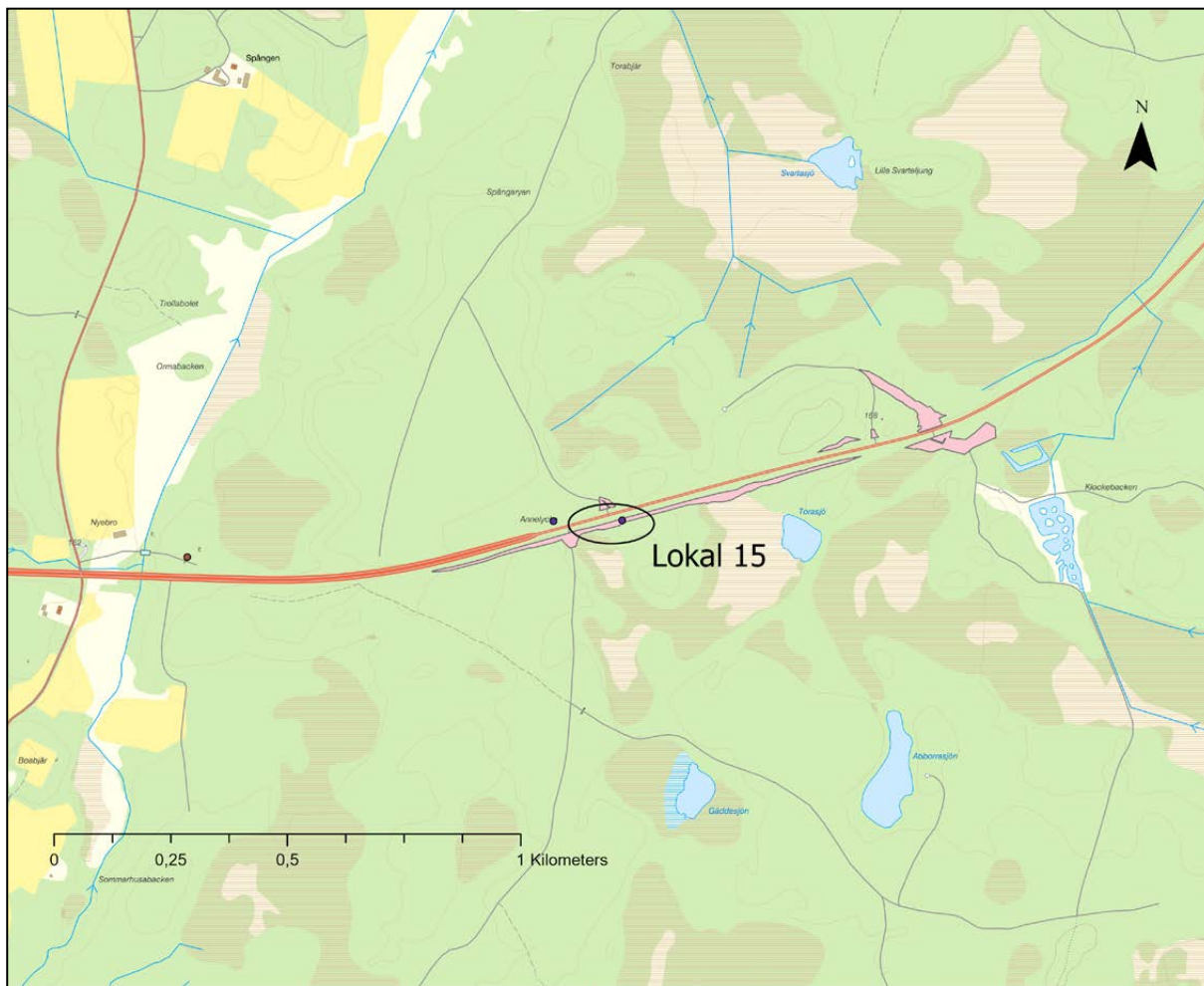
Vid det arkeologiska fältarbetet genomfördes en arkeologisk utredningen steg 1 vid Sunnervrå 1:19, med anledning av en ny tillfartsväg (fig. 2). Eftersom platsen inte ingått i den arkeologiska utredning som gjordes 2021 genomfördes även en översiktlig kartanalys.

Den arkeologiska utredningen steg 1 vid Sunnervrå 1:19 genomfördes under en dag i oktober 2024. Utredningen genomfördes i form av en fältinventering för att dokumentera och säkerställa eventuella okända lämningar på platsen.

Vid behov skulle fältinventeringen följas upp med sökschaktning. Samma oktoberdag genomfördes även en sökschaktning på platsen för den eventuella torplämningen. I samband med sökschaktningen vid läget för den eventuella torplämningen drogs åtta schakt längs en 90 meter lång sträcka. Sökschakten var ca 1,4 breda och hade en sammanlagd längd på drygt 35 meter. Ytan som banades av var på totalt 50 kvadratmeter (fig. 3). I samband med sökschaktningen användes även en jordsond för att konstatera om det fanns över-torvade grundstenar eller kulturlager.

Figur 2. Vid Sunnervrå 1:19 genomfördes en arkeologisk utredning steg 1 inför anläggandet av en ny brukningsväg.

Figur 3. Vid område 15 grävdes åtta sökschakt i samband med den arkeologiska utredningen. Vid utredningen dokumenterades ett spisröse och ett flertal övertorvade grundstenar.

Resultat

Sunnervrå 1:19

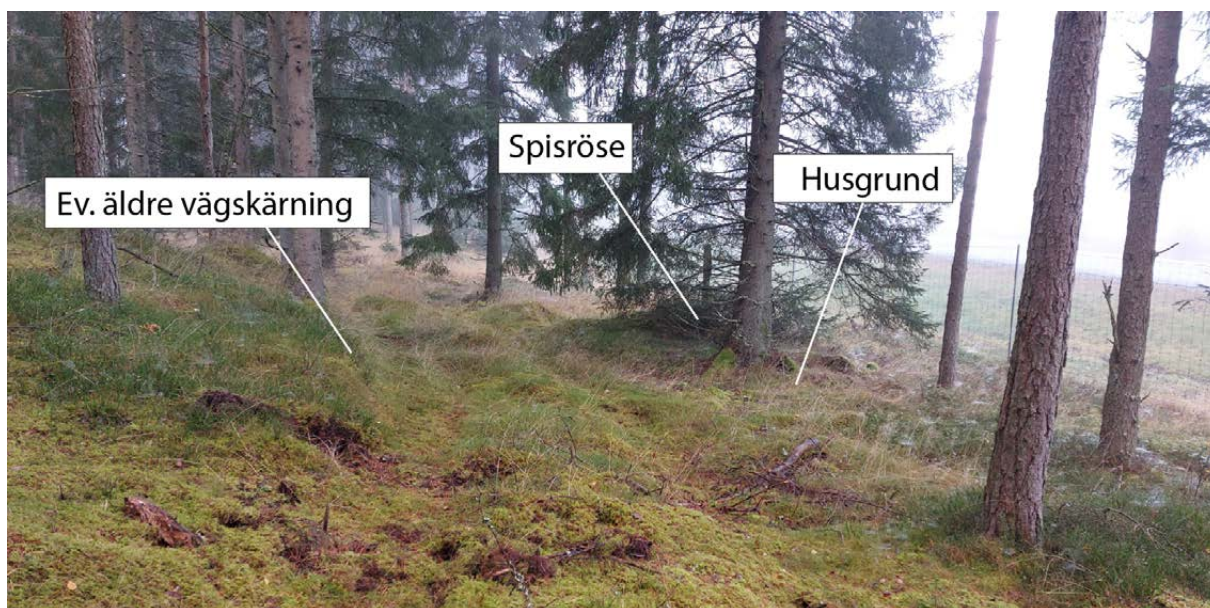
Vid den fältinventering som genomfördes på fastigheten Sunnervrå 1:19 konstaterades att de kulturhistoriska lämningarna på platsen utgjordes av en stenmur som löpte igenom området i öst-västlig riktning. Förutom stenmuren fanns inga andra lämningar eller möjliga boplatsslägen i vägarbetsområdet. Med utgångspunkt i inventeringsresultatet genomfördes ingen sökschaktning i området.

Område 15

I samband med sökschaktning vid torplämningen på område 15 konstaterades att den underliggande jordmånen utgjordes av sand, med en total avsaknad av naturlig sten. Vid sökschaktningen konstaterades vidare att den jordhög som låg på platsen dolde ett spisiröse. Vid sondering inom ytan

noterades att det fanns en förekomst av större stenar i anslutning till spisiröset. Stenarna visade sig utgöra delar av en husgrund. Grundstenarna visade att byggnaden som funnits på platsen varit cirka 11 x 5 meter stor och legat i östvästlig riktning med spismuren i dess västra del.

Inom husgrunden växte två större granar och en mindre tall. Dessutom löpte viltstängslet och vägsjärningen för Väg 25 i direkt anslutning till husgrundens norra långsida. Längs husgrundens södra långsida låg en enkel markväg som sannolikt använts i samband med transporter inom skogsbruket. I kanten av markvägen, vilket även motsvarade kanten av vägarbetsområdet, fanns en möjlig vägsjärning som skulle kunna tyda på att man vid anläggandet av markvägen utnyttjat en gammal vägsträckning (fig. 4).

Figur 4. L2024:7528 med spisiröse och husgrund. På bilden har även den eventuella vägsjärningen markerats.

I de resterande schakten som undersöktes i väg-området utgjordes jordmånen av homogen sand. I dessa schakt framkom inget av antikvariskt intresse.

Tolkning och åtgärdsförslag

Nedan görs en tolkning av lämningarna som framkom i samband med den arkeologiska utredningen inom de två ytorna: Sunnervrå 1:19 och område 15. Dessutom görs ett försök att sätta in lämningarna i sitt kulturhistoriska sammanhang. I samband med tolkningen ges även ett förslag på eventuella framtida åtgärder.

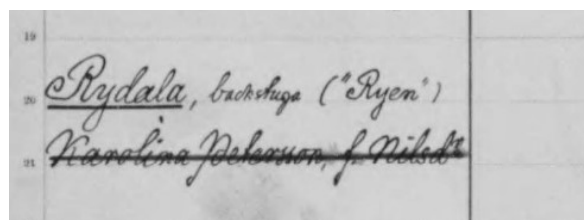
Sunnervrå 1:19

Vid Sunnervrå 1:19 framkom en stenmur som sträckte genom området. Muren kunde även följas utanför själva vägarbetsområdet. På det ekonomiska kartbladet från 1952 framgår att muren delvis utgjorde en äldre gräns mellan Sunnervrå och Slättevrå ägor. Enligt Museiarkeologi sydost bör muren inte föranleda några vidare antikvariska åtgärder.

Område 15

Inom området framkom lämningar efter ett äldre torp i form av ett spisröse och rester efter en övertorvad husgrund. Enligt en informationsskylt från Vrå hembygdsföreningen benämndes torpet Rydet och låg under Hjortseryd. Den sista boende på torpet var änkan Carolina Nilsson som flyttade till torpet 1906.

I församlingsboken som omfattar åren 1906–1915 (SE/VALA/00433/A II a/1) står att änkan Karolina Nilsson flyttade till backstugan Ryen år 1906. I den därpå följande församlingsboken över åren 1916–1928 (SE/VALA/00433/A II a/2) kan man läsa att (änkan) Karolina Petersson (född Nilsson) bodde i backstugan Rydala (även kallades Ryen) fram till sin död i november 1919 (fig. 5). Rydala finns även med i församlingsboken som omfattar åren 1928–1937 (SE/

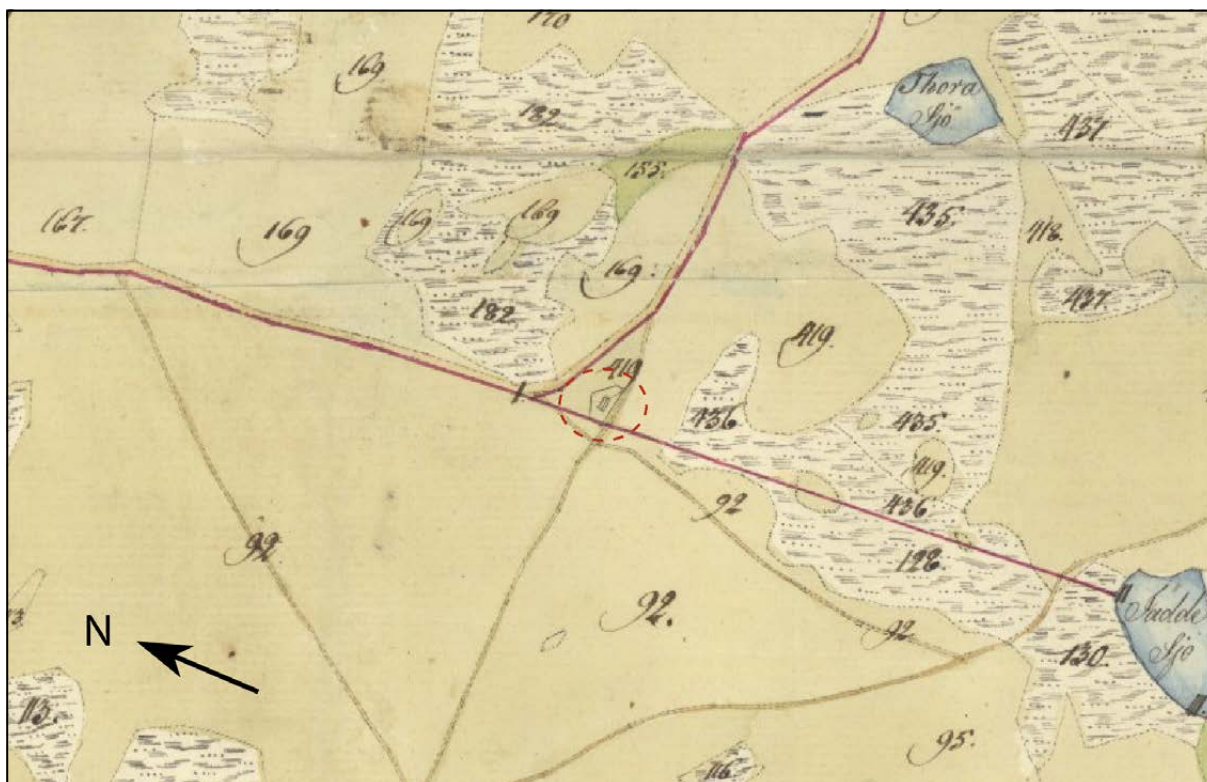
Figur 5. I församlingsboken från 1916–1928 benämns backstuga Ryen även Rydala.

VALA/00433/A II a/3), men då med nya invånare.

Det har inte varit möjligt att spåra en backstuga eller torp med namnet Ryen, Rydet eller Rydala i de äldre husförhörlängderna. På generalstabskartan från 1870 återfinns en byggnad med namnet Ryen strax norr om väg 25, cirka 80–10 meter väst-nord-väst om det nu aktuella utredningsområdet. På samma plats har det enligt hembygdsföreningen i Vrå legat en backstuga med namnet Annelycka. Ett namn som även återfinns på samma plats i dagens kartmaterial. För att komplicera bilden ytterligare ligger det ett torp med namnet Rydala cirka 1,4 kilometer sydöst om område 15 på det ekonomiska kartbladet från 1952.

Denna korta genomgång visar på den förvirring som råder runt placeringen av torpet/backstugan med namnet Ryet/Rydet. Möjligen har namnet använts till flera torp/backstugor eller har det flyttat runt. Ser man till de skriftliga källorna omnämns torpet/backstugan första gången 1906.

Byggnadslämningen som framkom vid utredningen kan i detta skede inte beläggas till tiden före 1850 varför lämningen har

Figur 6. Karta över storskifte på utmark/utägor för Sunnervrå nr 1, från 1820. På kartan återfinns en byggnad i anslutning till platsen för den nu registrerade torpet/backstugan L2024:7528 (inringad med streckad röd linje). Notera norrpilen.

registrerats som en Övrig kulturhistorisk lämning i Kulturmiljöregistret (L2024:7528). Detta betyder inte att lämningen inte kan vara äldre, endast att det inte varit möjligt att belägga en tidigare datering. Ser man till kartan över storskifte på utmark/utägor för Sunnervrå nr 1 från 1820 återfinns en byggnad i anslutning till platsen för den nu registrerade husgrunden (fig. 6). Byggnaden på kartan ligger dock på fel sida av landsvägen. Den möjliga äldre vägsärkning som noterades söder om torplämningen skulle kunna indikera att landsvägen tidigare gått söder om

husgrunden. Rektifieringen av skifteskartan gentemot dagens kartmaterial var problematisk.

Museiarkeologi sydost anser att den byggnads lämning som framkom är intressant och bör undersökas vidare. Dels för att få en datering, dels för att se vilken näring som lämningen speglar. Vid inventeringen dokumenterades inga odlings lämningar i anslutning till ytan. Rör det sig om torp eller backstuga där invånarnas ekonomi till stora delar baseras på dagsverken på de kringliggande gårdarna?

Referenser

Litteratur

Alexandersson, K. & Åstrand, J. 2021. Väg 25. Arkeologisk utredning steg 1, 2021. Sträckningen Boasjön – Glamshult Vrå, Torpa & Annerstads socknar, Ljungby kommun, Kronobergs län, Småland. Kalmar läns museum, arkeologisk rapport 2021:5

Jönsson, F. 1994. Ortnamn i Kronobergs län. Växjö. Lagerås, P. 2007. The Ecology of Expansion and Abandonment. Medieval and Post-Medieval Land-use and Settlement Dynamics in a Landscape Perspective. Riksantikvarieämbetet. Stockholm.

Skoglund, P. 2006. (Red). Inlandsarkeologi. Vetenskapligt program för uppdragsarkeologin vid Smålands museum. Växjö: Smålands museum.

Rikets allmänna kartverk

Generalstabskartan 1870 Ljungby 14-1

Ekonomiska kartan 1952 Glamshult, 4D8a

Lantmäteristyrelsen

Storskifte på utmark/utägor 1820, Vrå socken Sunnervrå nr 1.

Vrå kyrkoarkiv

Församlingsböcker. Bunden serie, SE/ VALA/00433/A II a/1 (1906–1915).

Församlingsböcker. Bunden serie, SE/ VALA/00433/A II a/2 (1916–1928).

Församlingsböcker. Bunden serie, SE/ VALA/00433/A II a/3 (1928–1937).

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsens dnr:	3474-2023
Kalmar läns museums dnr:	33-53-24
Projektnummer KLM:	24_18
KMR uppdragsnr:	202401656
Uppdragsgivare:	Trafikverket
Landskap:	Småland
Kommun:	Ljungby
Socken:	Vrå
Fastighet:	Sunnervrå 1:19, Hjortseryd 1:23
Fornlämningsnr:	L2024:7528
X koordinat:	Sunnervrå: 6289056 (N)
Y koordinat:	Sunnervrå: 403712 (E)
Latitud:	Sunnervrå: 56°44'8"N
Longitud:	Sunnervrå: 13°25'33.7"E
X koordinat:	Hjortseryd: 6288057 (N)
Y koordinat:	Hjortseryd: 401276 (E)
Latitud:	Hjortseryd: 56°43'33.9"N
Longitud:	Hjortseryd: 13°23'11.8"E
M ö h:	165–170
Fältarbetstid:	2024-10-15
Antal arbetsdagar:	1
Personal:	Kenneth Alexandersson
Tidsålder:	Historisk tid
Dokumentation:	All dokumentation förvaras på KLM.
Inmätning:	RTK-GPS Koordinater och höjdangivelser i rikets koordinatsystem SWEREF 99 TM och RH2000.

Adress Box 104,
S-392 21 Kalmar

Telefon 0480-45 13 00

E-post info@kalmarlansmuseum.se
Webb kalmarlansmuseum.se

